

חוקי המשגל האסור ועוד

החדשה שובשה על ימין ועל שמאל. ספרו של מרדכי לוי, "ערכי חברה וכלכלה באידאולוגיה של תקופת ההשכלה", נקרא כאן: ערכי חברה והלכה (358). שובשו גם שמות מאמריו הידועים של שמר אל ורטס: "דרכי האוטוביוגרפיה בתקופת ההשכלה" ו"החיסוד בעיני ספרות ההשכלה", וכאן הם מכרזים: "דפוס אוטוביוגרפיה בתקופת ההשכלה", "חסידיים בעיני ספרות ההשכלה" (358-359).

אחד משיאי הרשלנות הביבליוגרפית בספר זה הוא בהבאת אותו מאמר בשתי צורות שונות ובאותה הערה: בעמ' 332, הע' 7 מופנה המעיין לשני מאמרים של תמר אלכסנדר והנה הם אות באות כפי שהובאו במהדורה שלפנינו: "חיבור סיפורים חסידיים-יסאשכנזיים: סיפור העם בהקשרו התאולוגי", מחקרים באגדה ובפולקלור היהודי, 7: 1983-197-206; "לדרכי עיצוב הסיפור החסידי האשכנזי: סיפור בהקשרו העיוני", מחקרי המרכז לחקר הפולקלור, ז' תשמ"ג, קצ"גד"ו. לא צריך עין חדה כדי לראות ששני המאמרים אינם אלא אחד, והלשון האחרון הוא הנכון, אלא שגם כאן נשתבשו, שכן השם הנכון של הנמה, הוא שילוב של שני מראי המקומות המשובשים: מחקרי המרכז לחקר הפולקלור - לור - מחקרים באגדה ובפולקלור היהודי. שיא רשלנות נוסף נשבר עם הפיכתו של ספר היובל לכבוד חיים בינארט, "גלות אחר גולה", ל"ספר זכרון" (398). ואף שפרופ' בינארט זכאי לראות בכך סגולה לאריכות ימים ושנים, הנה זו עדות נוספת - אם היינו עוד זקוקים לה - לרוח ה"חפז" המנשבת בין דפי הספר.

גם "חידושים" ביבליוגרפיים ימצא המעיין בספר. כך למשל מופנה הקורא לספרו של יחזקאל לנרא, דרושי הוחד (353, הע' 16). היות ומעולם לא שמענו על ספר שכזה, פנינו אל המקור האנגלי ונוכחנו שהכונה היא לספרו של ר' יחזקאל לנרא, דרושי הצל"ח [=ציון לנפש חיה]. ואין חוברים אמורים רק בספרות הרבנית, שאולי אינה מוכרת כדבעי למתי רגמת, שכן גם הספרות העברית הישנה והחדשה נמצאת ניזוקת. כך למשל, הנובלה הימריבינימית "בריעה חמרה", הועתקה כאן פעם "מעשה בריה וימרה" (89) ופעם אחרת "מעשה בריאה חמרה" (223). ספרו של א"צ גרינברג, "אימה גדולה וירח", נקרא כאן: אימה גדולה ויראה (עמ' 368, הע' 25). סיפורו של מ"י ברידצ'בסקי, "מחנים", נקרא כאן: שני מחנות (365, הע' 80). קובץ "קהיליתנו", נקרא כאן בעקבותיה: קהילתנו (369), ועוד ועוד.

היש עוד טעם להמשיך ולמנות כרוכל את יבול הקשונים החורלים שבספר זה? נסתפק אפוא בקי בעיה כי כל הרוגמאות הללו, ורבות אחרות, אינן יכולות להיות מוסברות רק בבורות, אלא בעיקר ברשלנות שעל גבול ההפקרות, שהיא אפשר למנוע אותה בקלות אילו היו פרקי הספר מופקדים בידי קריינים המומחים בתחום. לפי כל הסימנים, מחבר הספר עצמו בקי היטב בשפה העברית, אך מה חבל שספרו העברי הראשון אינו מטיב עם הערכה זו.

אותה בפטרנליזם "כרמית". ואף אנו מצאנו טעם לפגם בעורך הפמיליאריות שנוקט המחבר (והמתי רגמת בעקבותיו) ביחסם לרבנים ומחברים, כגון בדבריהם על ר' ברוך מקוסוב: "בתשובתו מרחיק ברוך לנת... אך עמדה מאוחרת יותר זו של ברוך... בהמשך נותן ברוך, וכו' (עמ' 164): על ר' מנחם מנדל מקוצק: "מנדל מקוצק חזר גם הוא... מנדל גם ראה... מנדל, כמוהו כאלמלך ור' אלימלך מליזנסק, וכו' (עמ' 176, וכן 181): או על ר' שלום מרדכי הכהן שברון (מהרש"ם), מגדולי הפוסקים בגליציה: "כך, למשל, סיפר שלמה שבדרון... שבדרון קבע, וכו' (215-216), ולכן נצטרף גם שיבוש שמו של הרב, ששמו שלום ולא שלמה. ואף שאין לדבר שיעור וביסודו זו שאלה של טעם טוב ודרך ארץ, אי אפשר שלא להפסיד כלפי תופעה זו בדברי התלמוד (סנהדרין קב, ע"ב): "חברך חביבך דאבוך קרית לך?"

קוטצק, קוסניץ, פולוני, זאלוף - אינם שמות קוד על מפה צה"לית, אלא תעתיקים משובשים של קהילות ישראל ידועות במזרח אירופה: קוצק, קורניץ, פולנא, זאלוויץ, ורויות אלה הן יבול שנאסף מעמוד אחד בלבד של הערות לספר (עמ' 354). פנינים גיאוגרפיות אחרות שדלית מעמודים סמוכים הן: פרומיסל (עמ' 363); התעתיק הנכון: פשמישל; יופוף (363); יופוף; רותנבורג (334); 335; רותנבורג), ועוד. מפח נפש דומה ימצא מי שינסה להתחקות אחר שמותיהם של רבנים, מחבי רים וחסידים - יהודים ושאנים יהודים - הנזכרים בעבודה זו ונרשמים בניגוד לכל המקובל במסורת הכתיבה העברית, ולעתים בכמה וכמה כתיבים שר נים. הנה כמה דוגמאות: רב המנונא (עמ' 326, 404); הנכון: המנונא; אליעזר עוקרי (154); אליעזר אוכי רי; אייבשוץ, או אייבושץ (335, 351); אייבשיץ; חיים הלברשטם (361); הלברשטאם; יוסף האהן (350); האן; סאקרמוזן (365); סאקרמוזן; חיים בן הגל (333); חיים הלל בן שרון, ואילו שמ"ד - סופר השונד הנודע נחום מאיר שיקביץ - נרשם כאן כדרך הגייתו: שומר (218-219).

מצב הביבליוגרפיה העברית, כפי שהיא משתקפת במנגנון הערות אף הוא אינו מבשר טוב, הנה כמה דוגמאות: טור, אורח חיים (עמ' 337), והנכון: אורח חיים; שבועת יעקב (332), והנכון: שבועת יעקב; זרע קודש, פירת' (1969, 350), והנכון: פיורדא 1696. גם הספרות החסידיה משובשת קשות: ספר תולדות יעקב יוסף, נרשם: תולדות יעקב יוסף (355), ובכלל באופן עקבי כל יעקב נרשם בספר זה כיעקוב, כגון: יעקוב עמרן, סיודר בית יעקוב; יעקוב כ"ץ, יעקוב גולדברג, וכדומה: ספר שבחי הבעש"ט זוכה לשלוש נוסחאות שונות באותו עמוד (357); בהערה 71 - שבחי הבעש"ט, בהערה 72 - שבחי הבעש"ט, ובהערה 66 - "על פי שבחי הבעש"ט, מהדורת 1814, מס' 249" - וכאן נצטרף שיבוש שם הספר לשיבוש תאריך ההדפסה - 1815. ספרי שו"ת [=שאלות ותשובות] זכו לתרגום גם במיוחד, כך למשל: שו"ת מהרש"ם [=מורנו הרב שלום מרדכי], נקראים כאן: שאלות ותשובות מרשם (363); שו"ת הרי"ם [=הרב יצחק מאיר מגור], מכונת כאן: שאלות ותשובות הרים (363). ואין הדברים אמורים רק בספרות התורנית, גם ספרות המחקר

שבוע שעבר התפרסמו כאן דברי אפולוגטיקה של כרמית גיא, בתגובה על מאמרו של יעקב גולומב, שהתפרסם כאן לפני שבועיים והצביע על מחדלי תרגום בספר "כשיטשה בכה". הספר יצא בהוצאת עם עובד, בספריית "אופקים" הערוכה בידי אלי שאלתיאל, ותורגם מאנגלית בידי כרמית גיא.

דברי ההתנגנות של כרמית גיא עוררנו לפרסם כבר עתה דברים שהתכוונתי לפרסמם במועד מאד חר ובגירסה רחבה יותר. סדרת "אופקים" נחשבת סדרה מכובדת ורבתי-יקרה, שהוגים חוקרים דגרי לים פירסמו בה בעבר את כתביהם. צר לקבוע כי הופעתם המצטברת של ספרים באיכות ירודה כלי כך של תרגום והבאה לרפוס מציבה סימן שאלה על שיקול הדעת של עורכי הספרייה.

דוגמה מובהקת לירידה באיכות התרגום וההבאה לרפוס של ספריית "אופקים" אפשר למצוא בספרו של דוד ביאל, "ארוס היהודים" שיצא בסדרה זו לא מכבר. נניח לפי שעה את הביקורת העניינית על הספר, שמעלותיו רבות, ונשים עין בוחנת על איכות הגשור של הספר בפני הקורא העברי, בתרגומה (מאנגלית) של כרמית גיא ובעריכתו של אלי שאלתיאל, ש"מילא תפקיד מכריע במלאכת תרגום הספר לעברית", כדברי המחבר (עמ' 10). ואם כדבריה של גיא, ספרו של ילום, "כשיטשה בכה", אכן איננו "מחקר אקדמי לכל דבר", אלא "תרגיל ספרד תי", בלבד, הנה ספרו של ביאל הוא מדעי ואקדמי במיוחד, ומתיימר להציג בפני הקורא את "תולדות המיניות היהודית", תוך ניסיון "לעצב את מה שמי תפתח והולך בדמות תחום מחקר חדש" (עמ' 9-10).

המעין בין בתריו של הספר ימצא אחת מונחים מוזרים וצרימות לשון שהם מופת לעילגות לשונם של המחבר או של המתרגם. נביא כמה גרגרים והמבין יבין. בעמ' 354 (הערה 26) מופנה המעיין למראה המקום הבא: "שאלות ותשובות של רבי משולם, נשיא החצר של פרסבורג" (וכן שם במקור האנגלי). הכונה היא, כמובן, לר' משולם איגרא מפרסבורג, אך מה פשר תוארו המשוונה אין לנו אלא לשער כי ככל הנראה תורגם תוארו של ר' משולם - אב בית דין (Head of the rabbinical court) ל- President of the court, והשיבוש בתרגום הראשון מעברית לאנגלית, חזר וניתרגם מאנגלית לעברית ונשתבש בצורה נלעגת. כיוצא בזה מוגדר ספר הפוסקים טור כ"ספר החוקים טור" (עמ' 353, הע' 9), וספר ההלכה ערוך השלחן, כ"אחד מסיכומי החוקים החשובים" (עמ' 215); שיבוש מאיר עיניים במיוחד בבורותו הוא "משנה תורה, חוקי המשגל האסור" (337, הע' 81); הנכון: כמובן: הלכות איסורי ביאה; גביית עדידות על הפרנקיסטים שנעשתה בידי בית הדין בטאנוב (עמ' 116) כ"הליכי טאנוב" (עמ' 352); "מטיפים" (עמ' 116) במקום מוכיחים; "שופט" (עמ' 103) במקום דיין; "חוק" במקום הלכה, ועוד רבים. שרידי המקור האנגלי ניכרים היטב בהפניות לספרות רבנית. במקום הנוהג המקובל: סימן, פסקה או סעיף, נרשם כאן: חט', היינו חטיבה (באנגלית: section), או מס' (ראה למשל: 356, הע' 57-59, 363, הע' 51).

כרמית גיא מלינה, ובצדק, על שגולומב - שאין היא מכירה אותו ואין הוא נמנה על ידיה - מכנה

ד"ר דוד אסף הוא מרצה בחוג לתולדות עם ישראל באוניברסיטת תל-אביב